

KÜRESEL BARBARLIK ÇAĞINA GİRİŞ-DÜNYANIN TAŞRALAŞMASI VE DEĞİŞEN DEĞİŞİM SOSYOLOJİSİ

Ertan EĞRİBEL

Giriş

Günümüz sosyolojisi tartışmalarında göze çarpan en önemli değişiklik modern toplumsal/tarihi ilerleme ve değişme kuramlarının/görüşlerinin gözden düşmesidir. Bu durum sosyolojinin bütün sorunlarının çözülmüş olduğu varsayımı ve iddiasına dayanmamaktadır. Tarihin sonu, toplumsalın sonu, sosyolojinin veya sosyalizmin sonu, modernleşmenin sonu gibi görüşler bir dönemin sonunu/sınırını belirtmektedir. Yeni bir geçiş veya sıçramadan söz edilmemektedir. Kaotik yeni düzen, yeni dünya düzensizliği, otorite ve şiddetin genelleşmesi, Corona sonrası yeni dünya ile ilgili saptamalar bunun bir görüntüsüdür. Bu görüşler son sözün söylenmiş olduğu veya sorunların çözüldüğü varsayımına dayalı değildir. Geleceğe karşı umutsuzluk, gelecek perspektifinin ortadan kalkması, çözülme, kimlikler savaşı, belirsizlik, gerçeğin tanımlanamaması, toplumsal güçlerin edilgenliği, bölgesel yeni güç dengelerinin oluşması, toplumlar arasında ve toplum içindeki farklılıklar, çatışmaların mutlaklaşması, otoriter dünya görüşlerinin popülerleşmesi “yeni dünya düzeni”nin çeşitli görünümelerini oluşturmaktadır. Bu özelliklerle aynı zamanda geçmişten farklı bir toplumsal/tarihi değişme anlayışının, çelişki ve çatışmaların yıkıcı bir değişimin yaşandığının göstergesidir. Günümüzde modern toplumsal değişme anlayışı sınırına gelmiş ve aşılmış ama yeni bir sıçrama yerine genel olarak dünya uygarlık mirasına yıkımına, tahribine dayalı yeni bir toplumsal değişme anlayışı temel yönelişi ve ana eğilim/akımı oluşturmaktadır. Bu süreci veya değişimi/bozulmayı en iyi kapsayacak ve ifade edecek kavram olarak “Küresel Barbarlık Çağına Giriş” ve bunun ilk evresi olarak “Dünyanın Taşralaşması” görüşünü gündeme getirmemiz bu nedenledir.

Toplumsal değişme ve kurumların ortaya çıkışı ve işleyişi konusu sosyolojinin varoluşunun nedenlerinden birisi ve başlıcasıdır. “Küresel barbarlık çağına giriş” ve “dünyanın taşralaşması” kavramları bu açıdan bilimin ve sosyolojinin işe yararlılığının tartışıldığı günümüzde sosyolojinin bilim kimliği ve rolü açısından da önem taşımaktadır. Bu çalışmada son sözü söylemeye kalkışmak yerine konu üzerinde yeni bir tartışmayı başlatmayı, en azından sorunu ortaya koymaya çalışacağız. Sözü ettiğimiz kavramlar bize yeni dönemin/düzenin ve toplumsal değişimin daha doğru bir deyişle toplumsal bozulma/çürümenin temel yönünü verecektir. Dünya çapındaki bu büyük değişimin/bozulmanın dünya nüfusunun sekiz milyara çıktığı ve giderek verili düzen içinde imkânların sınırlandığı bir dönemde ortaya çıktığı da unutulmamalıdır. Konunun gündeme gelişi ve sorunların çözümünü biçimleyen, kayıtlayan en önemli özelliklerden biri budur. Bu değişimin/bozulmanın bazı özelliklerini günümüz görüntülerinden anlamak mümkün olduğu gibi toplumlar arası ilişkilerde ortaya çıkan denge(sizlik) ve problemler içinde de anlamak mümkündür. Bu çalışmada küresel barbarlık çağı ve dünyanın taşralaşması perspektifinden yola çıkarak günümüzün çeşitli olayları ve görünüşleri arasında bir bütünlük sağlamaya, yeni kurumsal işleyiş ile ilgili bazı değerlendirmeler ve sonuçlar çıkaracağız. Bu yönüyle günümüzdeki çeşitli biçimlerde ifade edilen tasvir düzeyindeki değerlendirmeleri, öne sürülen görüşleri de çeşitli yazılarla birlikte bir bütünlüğe kavuşturmayı amaçlıyoruz.

Batı dünya egemenliği çerçevesinde son iki yüzyıldır ortaya çıkan değişiklikler, çekişmeler ve çatışmalar, (son yüzyılda ortaya çıkan iki büyük dünya savaşı da buna dâhildir) Batı içi çekişmeler ve çatışmalar temelinde ortaya çıkmıştır. Günümüzde Batı içi çekişme ve çatışmalar temel çatışma olarak görülmekten çıkmasına rağmen dünya için genel bir çözümden söz etmek imkânı ortadan kalkmıştır. Sorunlar dünya ölçüsünde daha çok ağırlaşmıştır. Son iki yüzyıldır değişmeyen temel eğilim Batı dünya egemenliğinin dünya ölçüsünde yaygınlaşması, pekişmesi ve artık sorunların dünya ölçüsünde bir yıkımın, uygarlık mirasının tahribine dönüşmesidir. Yeni dönem gelecekle ilgili beklentilerin ortadan kalktığı, bütün dünyanın çeşitli bunalımlar içinde bulunduğu bir dönemdir. Günümüzde Batı dünya egemenlik düzenin işleyişi, otorite ve şiddet yeni eğilimler kazandığı gibi bilgi ve toplum örgütlenmesi de değişmiştir. ABD eksenli küreselleşme temelinde Batı dünya egemenlik düzeni tarihin, toplumların, toplumlar arası ve toplum içindeki çelişiklerin dışında ve üstünde yeni bir biçim kazanmaya başlamıştır. Bu egemenlik ve üstünlüğe bağlı olarak olayları değerlendiriş biçimi de önemli değişikliklere uğramıştır. Batı'nın Doğu ile olan ilişkilerindeki üstünlük ve otoritesi, kendi açısından başarıları tarihle ve toplumla olan ilişkilerinde yeni değişikliklere, koşullardan bağımsızlaşmaya izin verecektir.

Günümüzde Batı dünya egemenliğini tartışılmaz bir biçimde elde etmiş olmanın verdiği güvenle tarihten, koşullardan, insandan kopmuştur. Tarihi ve toplumsal olayları istediği gibi biçimlendirdiği, yönlendirdiği, denetlediği inancıyla otoritesini her türlü toplumsal ilişki ve koşullardan, toplumsal güç ve sınıflardan, etkilerden, ortaklıktan bağımsız olarak tanımlamaya başlamıştır. Bütün bu kazanılan üstünlükler tarih ve toplumların üzerinde, dışında bir güç temelinde verili düzen ve otoritenin yeniden örgütlenmesini mümkün kılmış, toplumlar üzerinde egemenlik ve gelişmelere istenilen yönün verilebileceği inancını pekiştirmiştir. Bunun için bilgi örgütlenmesi ve teknolojilerine özel bir önem vermektedir. Düzenin tarihten, koşullardan ve toplumlardan kopuşu insanın birlik ve dayanışma eğiliminden vazgeçilmesiyle birliktedir. Dünyanın taşralaşmasından ve küresel barbarlık çağına girişten ilk bu anlaşılmalıdır. Yeni dönemde sosyoloji toplumdaki ve tarihten bağımsız olan bu gelişmeyi savunmak, bu değişim içinde toplumsal gerçek ve değerleri savunulamaz hale getirme görevi üstlenecektir. Yeni dönemde gerçeğin belirsizleşmesi, toplumsal hiçbir değerın savunulamaması, temsil sorunu postmodern yeni sosyoloji anlayışının temelinde konulması rastlantı değildir. Bunun dışında tasviri düzeyde ortaya çıkan işin değişmesi, iletişim araçları ve teknolojisinin öne çıkması, kurgu ve gerçekliğin ayırt edilememesi, sınıfsal, toplumsal ayrımların belirsizleşmesi, kaotik yeni düzen gibi saptamalar, değerlendirmeler de verili düzene uyumu ve düzenin otoritesinin benimsenmesinden başka bir sonuç vermeyecektir. Sosyolojinin artık yeni görevi ve rolü kendisine ayrılan bu sınırlı çerçevede sadece gerçekleşen değişimi, yıkımı, çözülmeyi, çürümeyi takip eden izleyiciliktir. Sosyolojinin gelişmelere yön verme ve gelişmeler içinde toplumların bazı değer ve niteliklerinden söz etmesi veya bunların korunmasını ve geliştirilmesini üstlenmesi söz konusu değildir.

Batı'nın XIX. yüzyılda elde etmiş olduğu üstünlük, yalnızca doğa önünde elde edilen bir üstünlükle sınırlı kalmamıştır. Bu üstünlük elbet tartışmalıdır, doğa-insan ilişkisinde sorunlara yol açmıştır, ancak bununla sınırlanmamak gerekir. Batı bu yönde ortaya çıkan sorunları bir çözüm getirmeden kendi egemenliği içine katmıştır. Batı XIX. yüzyılda dünya üzerinde bir egemenlik elde etmiş bulunmaktadır. Batı dünyanın tahribine rağmen kendi egemenliğinden vazgeçmemektedir. Batı-dışı toplumların bu egemenliği aşamamaları Batı dünya egemenliğinin evrenselliği ve mutlaklığı ile ilgili belli değerlendirmelerin ağırlık kazanmasını sağlamıştır. Batı dünya egemenliğini ele geçirmiş olduğu üstünlükle tarih ve toplumlar üzerinde etkili olunabileceği ve gelişmelere istenilen yönü verilebileceği inancı yaygınlaştırmıştır. Modern dönemin özellikleri ve sosyolojide ortaya çıkan yöntem anlayışlarıyla ilgili Baykan Sezer'in çeşitli çalışmaları bize ışık tutmaktadır. Batı'nın kazanmış olduğu üstünlük ve dünya egemenlik düzeni tartışma üstü sayılınca, XIX. yüzyılda sosyoloji yeni/genç/geç bir bilim olarak ortaya çıkmış ve toplumsal olay ve sorunları değerlendiren-

mede ayrıcalıklı bir konum kazanmıştır. Sosyoloji kendisine ayrılan bu yerde sadece gerçekleşen gelişmeleri izlemek ve saptamakla yetinmemiştir, aynı zamanda bu gelişmelere yön vermek ve değişimler içinde toplumların bazı değer ve niteliklerin korunması ve sorunlar üzerinde bu niteliklere bağlı olarak etkili olması görevini de yüklenmiştir. Bugünkü görüntü bizi yanıltmamalıdır. Sosyoloji bugün tam tersine bu değer ve özelliklerden vazgeçmeyi ve olaylar önünde niçin etkili olmayacağını anlatılması gibi başlangıçta bilim olarak ortaya çıktığı dönemlerden tamamen farklı ve karşıt yeni bir rol üstlenirken, giderek toplumdaki ve dünya görüşü oluşturma, aktarma ve yaygınlaştırma görevlerinden de vazgeçmiştir. Sosyolojinin ortaya çıktığı aynı dönem de sosyalist muhalefet ve açıklamaların yaygınlığı karşısında sosyoloji dünya görüşü veya tarihi/toplumsal değişme anlayışı ile buna karşı koymaya çalışmıştır. Bugün bu muhalefet de söz konusu olmadığında sosyoloji bu yönde bir görüş oluşturma ve yaygınlaştırma anlayışından da kolayca vazgeçmiş, uzmanca verilili düzenin sınırları içinde belli uygulama ve değerlendirmelerle yetinmiştir.

Sosyolojinin ortaya çıktığı dönemlerde Batı'nın içinde bulunduğu koşullar ile günümüz koşulları da sosyolojide ortaya çıkan açıklamaları biçimlendirecek ve söz konusu olan gelişmeleri hızlandıracaktır. Batı XIX. yüzyılda hızlı bir gelişme ve değişme içindedir. Batı'nın kendisi de yeniden örgütlenmekte, geleneksel dünya görüşünden ve ilişkilerinden kopmaktadır. Bu açıdan Batı'nın kendisi de bu değişim içinde sosyoloji için çok değerli bir laboratuvar görevi görmektedir. XIX. yüzyılda Batı Avrupa ülkelerinde görülen toplumsal değişimler sosyolojinin ortaya çıkışına neden olan olay olduğu gibi toplumsal/tarihi değişme de sosyolojinin ana konusu olmuştur. Sosyoloji tarihi/toplumsal değişme yanında toplum yapısı ve toplum kurumları ile ilgilenmektedir. Sosyolojinin Auguste Comte'un toplumsal dinamik ve toplumsal statik kavramları, altyapı-üstyapı gibi değişik kavram ve yöntemlerle diğer sosyologların da konusudur. İlk sosyologlardan başlayarak bu çaba toplumsal değişimin koşullarını daha iyi anlayabilmek ve sorunlar üzerinde etkili olmak içindir. Günümüzde sosyolojide sadece toplumsal/tarihi değişme anlayışı değil, toplumsal yapı ve toplumsal kurumlar ile ilgili çalışmalar ve bütünsel değerlendirmeler de ortadan kalkmıştır. Batı'da sosyolojide ana akımda ortaya çıkan ve değişen eğilimler Türkiye'de de benzerlik göstermiştir. Başlangıçta toplumsal değişme Batı'da olduğu gibi Türkiye için de ilgi çekici bir konudur. Sosyolojinin Türkiye'ye büyük bir gecikme olmadan gelmesinde de bu olay bulunmaktadır. Son dönemde ortaya çıkan değişiklikler de Türkiye'de bir gecikme olmaksızın çeviriler ve üniversite aracılığı ile yaygınlık kazanmıştır. Bunda üniversitelerin yeniden örgütlenmesi de etkili olmuştur. Ancak Batı'da olduğu gibi Türkiye'de de akademi ve sosyolojide ortaya çıkan yeni gelişmeler verilili dünya egemenlik düzeninde ortaya çıkan bir değişiklik veya sıçrama sonucu olmadığından, eski ve yeni görüşler birbirine karşıtlık gösterse de aynı anda

birbiriyle itişmeden, birbirini bütünüyle dışlamadan bir arada olabilecektir. Günümüzde Corona salgını sonrasında ortaya çıkan koşullarda da geleneksel veya modern toplumsal değişme, toplumsal yapı ve kurumlar anlayışını savunmak mümkün değildir. Günümüzde sosyoloji çalışmaları bütünsel dünya görüşlerinden ve kuramlardan kopuk, verili düzen çerçevesinde uygulamaya dönük, uzmanca gündelik sorun ve olaylarla sınırlanacaktır. Bu durum konuları ele alış yanında, sorunlara bakış açısını da (yöntemi) belirleyecektir.

Modern toplumsal/tarihi değişme anlayışı Batı'nın önem verdiği bir konudur. İki yüz yıl boyunca bu önem varlığını sürdürmüştür. Toplumsal değişme anlayışının bu önemi Batı-dışı toplumları dünya egemenliğine katma, Batı yayılcılığının önündeki engelleri kaldırma ve yeni kimlik kazanmaları ve geleneksel kimliklerinden vazgeçmeleri, diğer bir deyişle geleneksel kimliklerinin bozulması anlamında önemlidir. Batıcılaşma çabaları bunun bir görünümünü oluşturmuş, Batı-dışı toplumların sosyoloji çalışmalarının temel konusunu oluşturmuştur. Batıcılaşma, çağdaşlaşma, modernleşme veya endüstrileşme, kalkınma gibi -adına ne dersek diyelim- çabalar konunun aldığı değişik adlandırmalardan öteye gitmemiştir. Bütün bu açıklamalar geleneksel dünya görüşlerine ve kimliklerine karşıt bir biçimde, toplum düzeyinde belli bir değişmeyi ve gelişmeyi öngörmektedir. Sonuçta hem Batı'da, hem de Batı-dışı ülkelerde modern toplumsal değişme sosyolojinin temel konusu olma özelliği taşımıştır. Sosyolojide öne sürülen toplum yasaları tarih yasaları yerine de geçerek toplumlarda görülen gelişme ve değişmeleri açıklama çabası olmuştur. Batı kaynaklı toplum ve tarih yasalarının Türkiye'de ve diğer Batı-dışı toplumların tarihinde de geçerli olup olmadığı tartışmaları yeni arayışlara izin vermiştir. Ancak bu arayışların sonuçlanmaması veya devlet düzeyinde sahip çıkılmaması sonrasında, Batı'dan ayrı bir dünyanın olabileceği yönünde açıklamalar desteklenmiş, bu durum Batı-dışı toplumların kendi içlerine kapanmalarına, dünyanın temel sorunları önünde etkili olma çabalarından vazgeçmeleri anlamına gelmiştir. Batı açısından ise modern anlamda bütün ilerleme ve gelişme çabalarına karşı Batı'nın kendi kimliğini evrenselleştirmesinin bir sınırı bulunmaktadır. Batı yayılcılığının sonuna gelindiğinde artık Batı kendi kimliğini evrenselleştirmekten vazgeçmiştir. Batı ile Batı-dışı toplumları arasında toplumsal değişme ve ilerleme anlayışındaki ayrımlar, farklılıklar artık yeni dönemde mutlaklaştırılarak, Batı kendi çözümünü ve kimliğini Batı-dışı toplumlardan tamamen ayırmıştır. 1990 sonrasında Batı içi çelişki ve çatışmalar ortadan kalktığında Batı-dışı toplumlarla çatışma ve ayırım öne çıkarılmıştır. Batı dünya egemenliğini evrenselliğinden vazgeçmediği için küreselleşmeden söz edilmesine karşın farklı kimliklere dayalı yeni bir örgütlenmeyi gündeme getirmekten kaçınmamıştır. Yeni dönemde kimlik tartışmaları, etnik, dini, cinse dayalı mutlak kimlikler temelinde gündeme geldiği için iktisat temelli evrensel toplumsal/tarihi ilerleme ve

değişme anlayışından kolayca vazgeçilerek, kimlikler arası farklılık ve çatışma, düşmanlık dünyanın temel görünümünü oluşturacaktır.

Modern dönemde insanın doğa ve toplum olaylarına yönelik olarak ortaya çıkan etkinliğinden ve buna bağlı olarak insan övgüsünden söz edilmiştir, bu nedenle insan veya kişi övgüsü aydınlanma anlayışının ve sosyolojinin ortaya çıkmasında özel bir önemi vardır. İnsan hakları bildirisi insanın üstünlüğü ve kişinin övgüsünün bir ürünü olarak öne çıkmıştır. Geniş halk kitlelerinin Fransız Devrimi ile birlikte kendi adlarına ve kendi örgütlerine dayalı olarak kaderlerini düzeltmek amacıyla düzene ve toplum yaşantısına katılması ve etkinliği insanın ve kendi arasında örgütlenmesinin daha çok önem kazanmasına yol açmıştır. Buna karşılık artık geniş toplum kesimlerinin düzeni ve toplum olaylarına karşı müdahaleleri, ortaklığı, örgütlenmeleri, belli bir görüş çerçevesinde etkinlikleri ortadan kalkmıştır. Bireyin verili düzen ve ilişkilerin çerçevesi dışına çıkması söz konusu edilmemektedir. Bu durumda birey verili düzenin kendisine sunduğu görüş ve örgütlenmeyi benimseyerek verili düzenin otoritesini doğrulamakta ve meşrulaştırmaktadır. Bütün birey övgülerine rağmen günümüzde bireyin etkinliğinin ortadan kalkması, önemsizleşmesi, değersizleşmesiyle bireyin toplum ve tarihle olan ilişkilerde köklü değişiklikler ortaya çıkacaktır. Batı XIX. yüzyılda geleneksel düzeni yıkıp Doğu ile ilişkilerini yeniden örgütlerken (endüstri toplumu) ve bu modeli evrenselleştirirken toplum da bu işleyiş içinde yer edinmiştir, bu nedenle Batı dünya egemenliği üzerinde de çeşitli toplum sınıfları, toplumlar kendi yeri ve önemini öne çıkararak hak/pay iddia etmiştir. Toplum içi ve toplumlar arası çelişki ve çatışmalar bunun bir görüntüsü olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde dünya egemenlik örgütlenmesinde, düzenin işleyişinde insanın veya toplumların yeri ve önemi ortadan kalktığında bireyin ve toplumun düzen üzerindeki gücü, etkinliği ve ortaklığı da gözden düşmüştür.

Günümüz koşullarında düzenin koşullardan kopması sonrasında düzen, toplum, sınıf, düzen ile bireyin ilişkisi, uyumu veya çelişkisi, çatışması yerine bireyin doğası veya bilinçaltı bağımsız bir biçimde gündeme gelmiştir. Sosyoloji ile psikoloji arasındaki ilişkide giderek psikoloji kuramlarının ağırlığı artmıştır. İnsanın doğası ile ilgili değerlendirmeler iyilik, kötülük, ölüm, gerçeklik gibi konular ahlaki, dini veya felsefi veya psikolojik bir sorun olarak öne çıkmıştır. Düzenin otoritesin tartışılmaz bir nitelik kazanması sonucu, insanın/bireyin düzenle ilişkisi ve değerleri toplumsal düzeyde otorite ve iktidarla ilişkili bir sorun olarak ele alınmasından ve tartışılmasından kaçınılmaktadır. İnsanın doğa ve toplum gelişmesi üzerinde etkinlik kazanması modern sosyoloji anlayışının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynarken, insanın üstünlüğünün övgüsü ve buna bağlı olarak olayları değerlendiriş biçimi kazanmışken, artık insan/birey etkin değil pasif olarak olaylardan etkilenmekte ve kendi varoluşunu çözümden bağımsız kişisel bir düzeyde sorgular hale

gelmiştir. Yeni dönemde insanın doğa olayları önünde yetersizlikleri yanında toplum ve tarih düzeyinde gelişmeler üzerinde etkisizliği çok yönlü boyun eğmeye dönüşmüştür. İnsanın artık içinde bulunduğu durum, doğa ve toplum olayları önünde sınırlılığı, kişinin yetersizliğine, eksikliklerine, kusurlarına veya doğasına bağlanacak ve doğal özellikleri olarak görülecektir.

Modern anlamda toplumsal değişme ve ilerleme kuramlarından vazgeçilmesi tarihi değişme ve ilerleme yasalarından vazgeçilmesiyle birliktedir. Günümüzde uygarlık mirasına karşıt yeni bir girişim ve uygarlıkların tahribi söz konusudur. Bunu tanımlamak için toplumsal ve tarihi gelişmeden söz etme imkânı da yoktur. Modern anlamda toplumsal değişme anlayışları nedeniyle sanki toplumların ve tarihin düz bir çizgide sürekli ilerleyecekleri veya değişecekleri yolunda yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Modern Batı yayılcılığının yıkıcılığı ve tahribatı da bu nedenle bir değişme, gelişme ve ilerleme olarak hoşgörüsüyle karşılanmıştır. Batı bugün artık bu yönde bir görüşü de savunamaz haldedir. Toplumsal ilerleme ve gelişmeden değil artık bütün dünya ve insanlık için bir bozulmadan, çürümekten söz etmek ve buna karşı durmak, en geniş cepheyi oluşturmak zorunlu bir hale gelmiştir. Artık yeni ortaya çıkan gelişmeleri, toplumsal ilerleme ve değişme anlayışını, toplumlar arası ve toplum içi farklılık ve çatışmaları kuramın kendi içinde bile doğrulamak mümkün olmamaktadır. Günümüzde toplumsal değişme anlayışı genel sosyoloji içinde veya bağımsız ayrı bir ders olarak okutulmasına karşın daha mikro düzeyde ortaya çıkan sorunları uygulama içinde çözme amacının dışına çıkmamaktadır. Artık bütün dünyayı ve değişimi kapsayan toplumsal ve tarihi ilerleme ve gelişme yasalarından da söz etmek mümkün değildir.

Bugün toplumsal değişme konusunda gerçekten geçerli, günümüz sorunlarını da kapsayacak, konu ile ilgili karşılaştığımız sorunlara karşılık verecek bir sosyoloji kuramı ve arayışı bulunmamaktadır. Toplumsal değişme konusunda Batı'da ve Batı-dışı ülkelerde çeşitli kuşklar, tasa ve kaygılar olmakla birlikte bunları ileri götürmek, sonuçlarıyla birlikte tartışmak, aşmak yönünde ortak bir eğilim yoktur. Bu nedenle günümüzde modern toplumsal değişme ve ilerleme kuramlarına yönelik eleştiriler kolayca yapılmakta olmasına, bu kuramların bir kehanet olmaktan ileri gitmediği üzerinde ağır suçlamalar getirilmiştir. Geleceğe ait bilim düzeyinde öngöründe bulunmak çabasıyla vazgeçilmiştir. Toplumsal ilerleme ve değişme kuramlarına yönelik bu kehanetçilik eleştirisi yeni tartışmaların önünde bir engele dönüşmektedir. Oysa sorun bu kadar basit değildir. Bilimsel bir biçimde geleceğin kestirilemeyeceği görüşüne bu kadar hızla sarılmanın bir anlamı olması gerekir. İşin ilginç bu yönde değerlendirme biçimi konuya sağlıklı bir yaklaşım biçimi olarak görülmektedir. Toplumsal/tarihi ilerleme ve gelişme kuramlarına yönelik eleştirilerden çıkan sonuç öngöründe bulunmaktan vazgeçme biçimindedir. Artık günümüz sosyolojisinde ana akım insanların gelecek le ilgili öngörü-

de bulunmasını, beklenti ve tasarıları olmalarını, kendi kaderlerine egemen olma isteklerini ve müdahalesini yasaklamaktadır. Buna karşı söylenecek tek kibar cevabımız, "Hadi canım, sen de!" dir. Sosyolojiden, bilimden, toplumsal değişme ve ilerleme anlayışından, gelecekte, umutlu olmaktan vazgeçmemizi kimse bizden beklemesin. Modern anlamda Batı-merkezli toplumsal değişme ve ilerleme anlayışının sınırlılığı ve sorunları bizim konu üzerinde söz söylememizi yasaklayacak bir biçimde baskıya dönüşmüş haldedir. Toplumsal değişme ve ilerlemeden vazgeçilmesiyle tarihten vazgeçilmesi de bir rastlantı değildir. Batı günümüzde kendi egemenliği ve üstünlüğünü tarih, toplum ve koşullar dışı olarak tanımlamak ve bu yönde ortaya çıkan tartışmaları da daha baştan engellemeye çalışmaktadır.

Günümüzde toplumsal değişme yerine toplumsal bozulma ve çürümeden veya genel insanlık mirasının tahribatının yarattığı sorunlardan söz etmek gerekir. Sosyolojinin sadece bu bozulmadan söz etmesi elbette anlamlı değildir. Bundan söz etmek için sosyolojiye ihtiyaç yoktur. Sosyolojinin varoluş nedenini oluşturan konulardan biri ve başlıcası olan toplumsal/tarihi değişme anlayışından vazgeçmek verili koşulları ve egemenliği pekiştirmek anlamını taşımaktadır. Bizim geçmişte eleştirdiğimiz Batı merkezli toplumsal/tarihsel değişme anlayışıdır. Bu, başarısız oldu diye bizim toplumsal/tarihi değişmeden vazgeçmemiz veya yine Batı sosyolojisinin bu değişime uygun yeni konu ve açıklamalarını izlememiz için bir neden yoktur. Sosyolojinin bütün konu ve sorunlarının çözümsüz olduğunu söylemekten bizim ne çıkarımız olabilir? Sosyolojinin bilim kimliği ile ilgili toplumsal değişme konusunda Batı kaynaklı umutsuz, geleceksiz yeni açıklamaların son söz olduğunu söylemek mümkün değildir. Batı sosyolojisi son sözü söylediği iddiasıyla sosyolojiden, toplumdaki, tarihten, insanın birlik ve geleceğinden vazgeçmiştir. Bizim bu konuda son sözü söylememiz mümkün değildir, ama konumuzla ilgili sorunlardan tanıtılmasından ve toplumsal/tarihi değişmeden vazgeçmediğimizi söylememiz mümkündür. XIX. yüzyılda Batı'da sosyolojinin bilim kimliğini kazandığı dönem Batı'nın yeni gelişmeler içinde olduğu bunalım dönemidir. Günümüzde Batı kendi içindeki toplum içi ve toplumlararası çelişki ve çatışmaları veya sorunları çözmüş olsa bile bütün dünya için yeni sorunlar ortaya çıkmış, bütün dünya uygarlığı ve mirası tehdit altındadır. Batı dünya egemenliğinin verdiği üstünlüğü kaybetmemek ve mutlaklaştırmak için günümüz sorunlarını bir tehdit veya bunalım olarak görmemektedir. Bu nedenle sosyolojinin konumu ve rolü sınırlanmış ve bilim kimliği tartışılır durumdadır. Bizim toplum ve birey düzeyinde bu bunalımdan bir çıkarımız olmadığı gibi bu sosyoloji alanında çalışanlar olarak bu bunalımı paylaşmak veya burada kalmaya da niyetimiz yoktur. Günümüz ilişkileri içinde verili düzenin getirmiş olduğu bütün kötümser görüntülere rağmen, bu konudaki iyimserliğimiz dünya tarihinin ve uygarlık mirasının gücünden ve imkânlarından kaynaklanmaktadır.